

Νοικοκυριά και οικογένειες στην Ελλάδα

ΑΘΗΝΑ 23/11/2009

Η ελεύθερη συμβίωση στην Ελλάδα παραμένει περιθωριακό φαινόμενο και αφορά μόνον το 3% των οικογενειών. Οι οικογένειες με έναν μόνο γονέα ανέρχονται σε 12% του συνόλου των οικογενειών, 33% εξ αυτών έχουν ανήλικα παιδιά και στην πλειοψηφία τους αρχηγός είναι η μητέρα. Επομένως, βάσει των μορφών οικογενειακών σχημάτων που συναντιούνται στην Ελλάδα δεν αμφισβητείται το ισχύον πρότυπο συμβίωσης, κατά το οποίο ο γάμος είναι προϋπόθεση συγκατοίκησης για το ζευγάρι.

Αυτά είναι μερικά μόνο από τα στοιχεία έρευνας της Μαρί-Νοέλ Ντυκέν, οικονομολόγου-στατιστικού στο Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων, του τμήματος μηχανικών χωροταξίας, πολεοδομίας και περιφερειακής ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, και της Σταματίνας Κακλαμάνη, κοινωνιολόγου-δημογράφου στο ίδιο εργαστήριο.

Σύμφωνα με την έρευνα, στην Ελλάδα το 2001 καταγράφηκαν 2.904.866 οικογένειες με μέσο μέγεθος τρία άτομα. Οι οικογένειες με παντρεμένο ζευγάρι, αποτελούν τη μεγάλη πλειοψηφία (85% του συνόλου) ενώ, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η ελεύθερη συμβίωση στη χώρα μας εμφανίζει πολύ χαμηλό ποσοστό (μόλις 3%) και αρκετά χαμηλότερο μέσο μέγεθος (2,5 άτομα).

Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα, οι συμβιώσεις αυτές στην Ελλάδα αποτελούν τον προθάλαμο του γάμου, καθώς το 73% απ' αυτές καταλήγουν σε γάμο σε διάστημα μικρότερο των τριών ετών, ενώ η μέχρι πρόσφατα θεσμική ανασφάλεια, σε συνδυασμό με την οικονομική ανασφάλεια και την αυξανόμενη ανεργία είναι πιθανότατα οι κύριοι ανασταλτικοί παράγοντες της συμβίωσης.

Το ποσοστό των οικογενειών που αποτελούνται από έναν μόνο γονέα ανέρχεται στο 12% του συνόλου των οικογενειών στη χώρα μας. Οι οικογένειες αυτές, στην πλειονότητά τους, έχουν αρχηγό την μητέρα, ενώ το μέσο μέγεθός τους ανέρχεται σε 2,4 άτομα. Εξ αυτών, 33% έχουν ανήλικα παιδιά και επομένως εμπίπτουν στον ορισμό της μονογονεϊκής οικογένειας.

Από παλαιότερες έρευνες, σημειώνουν οι ερευνήτριες, προκύπτει ότι στην Ελλάδα οι οικογένειες αυτές είναι κυρίως αποτέλεσμα διαζυγίου και δεν συνιστούν σταθερή μορφή οικογένειας, καθώς η πλειονότητά τους καταλήγει σε κάποια νέα μορφή συμβίωσης.

"Η ερμηνευτική ισχύς των παραπάνω ερευνητικών δεδομένων δεν φαίνεται να έχει μέχρι σήμερα, ανατραπεί. Παρά το γεγονός ότι, από τα στατιστικά στοιχεία αναδεικνύονται τα πρώτα σημάδια μελλοντικών αλλαγών ως προς το θεσμό του γάμου, διαπιστώνουμε, με βάση τα προαναφερθέντα, ότι ο τύπος αυτός συμβίωσης παραμένει, το 2001, κυρίαρχος στην Ελλάδα και η κοινωνικά αποδεκτή προϋπόθεση συγκατοίκησης για το ζευγάρι", αναφέρουν οι δύο ερευνήτριες.

Στα παντρεμένα ζευγάρια το ποσοστό οικογενειών με παιδιά ανέρχεται στο 65%, ενώ, αντιθέτως, τα συμβιούντα ζευγάρια κατά κανόνα δεν έχουν παιδιά.

Μελετώντας τις ηλικιακές δομές των ενήλικων μελών των οικογενειών, διαπιστώνεται ότι, όταν οι σύζυγοι έχουν παιδιά, είναι συνήθως νέοι ηλικιακά, ενώ, αντιθέτως, όταν δεν υπάρχουν παιδιά πρόκειται κυρίως για ηλικιωμένα άτομα (29% εξ αυτών είναι άνω των 65 ετών).

Στους συμβιούντες, η ηλικιακή δομή είναι πιο νεανική σε σύγκριση με τους παντρεμένους, ανεξαρτήτως της ύπαρξης ή μη παιδιών, ενώ οι μόνοι γονείς εμφανίζουν μεν την γηραιότερη ηλικιακή δομή, όταν όμως ζουν με δύο ή περισσότερα παιδιά είναι νεότεροι εκείνων που ζουν με ένα παιδί.

Στην πλειονότητα των οικογενειών με παιδιά, τα παιδιά είναι ανήλικα (57% του συνόλου των οικογενειών). Το ποσοστό των οικογενειών με παιδιά 18-25 ετών είναι σχετικά υψηλό (19%) και αυτό με παιδιά μεγαλύτερα των 25 ετών ακόμη υψηλότερο (24%), ενώ οι οικογένειες με παιδιά μικρότερα των 25 ετών αποτελούν το 76% του συνόλου.

Εκ των προαναφερθέντων φαίνεται ότι η χρονική διάρκεια της εξάρτησης των νέων από τους γονείς, μετά τη νόμιμη ενηλικίωση, παρατείνεται πέραν της πενταετίας, διάρκεια που είχε καταγραφεί και σε παλαιότερες σχετικές έρευνες. Στις οικογένειες δε με έναν μόνο γονέα το ποσοστό των ανήλικων παιδιών είναι σαφώς χαμηλότερο, ειδικότερα δε για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, ενώ υψηλότερο εμφανίζεται το ποσοστό μονογονεϊκών με αρχηγό πατέρα, όταν τα παιδιά είναι 18-25 ετών.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση των οικογενειών με παιδιά μεγαλύτερα των 25 ετών. Το συγκεκριμένο σχήμα οικογενειακής συμβίωσης, επισημαίνουν οι επιστήμονες, εμφανίζεται με υψηλότερη συχνότητα, όταν πρόκειται για μόνους γονείς.

"Η υπόθεση ότι η αποχώρηση από την πατρική στέγη δεν συμβαδίζει με την ενηλικίωση αλλά είναι συνάρτηση άλλων παραγόντων ενισχύεται από το συγκεκριμένο εύρημα", διευκρινίζουν οι ερευνήτριες και προσθέτουν: "στο πλαίσιο της 'παιδοκεντρικής' ελληνικής οικογένειας, η καθυστερημένη αποχώρηση των νέων από την πατρική κατοικία δεν αποτελεί νέο φαινόμενο και πιθανότατα επιτείνεται τόσο από την παράταση της διάρκειας σπουδών όσο και από την αυξανόμενη ανεργία με αποτέλεσμα την άνοδο και της μέσης ηλικίας στον πρώτο γάμο".

Στο σύνολο της χώρας, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, τα νοικοκυριά έχουν κατά μέσο όρο 2,8 άτομα, με αρκετές όμως διαφοροποιήσεις στους νομούς. Συγκριτικά υψηλότερο μέγεθος νοικοκυριού εμφανίζεται σε όλο τον ηπειρωτικό κορμό της χώρας, στον άξονα από βορρά (Φλώρινα) προς νότο (Αττική και βόρειο τμήμα της Πελοποννήσου), με μέγιστες τιμές στη Φλώρινα και την Πιερία, στο βόρειο τμήμα, καθώς και στην Ηλεία, την Ανατολική και Δυτική Αττική, στο νότιο τμήμα.

Στους 29 από του 54 νομούς καταγράφεται μέσο μέγεθος νοικοκυριού υψηλότερο του εθνικού μέσου όρου. Μειωμένο εμφανίζεται το μέσο μέγεθος νοικοκυριών, αφενός μεν στα μεγάλα

αστικά κέντρα (Αθήνα, Πειραιά και Θεσσαλονίκη), αφετέρου δε στα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη (ελάχιστη τιμή: Νομοί Λέσβου και Σάμου).

Στη χώρα μας, το ποσοστό των ατόμων που ζουν μόνα δεν ξεπερνά σε εθνικό επίπεδο το 7%, ενώ διαφοροποιήσεις καταγράφονται ανάμεσα στους νομούς καθώς το ποσοστό αυτό είναι συγκριτικά υψηλότερο σε όλη τη νησιωτική χώρα και ιδιαίτερα στα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου, τις Κυκλάδες, τα Δωδεκάνησα και την Κρήτη, ενώ, όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη, το ποσοστό των ατόμων που ζουν μόνα αυξάνεται στα μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη).

Τέλος, αν ληφθεί υπόψη το φύλο των ατόμων αυτών, κατά κανόνα πρόκειται για γυναίκες, ενώ η αναλογία των δύο φύλων υπέρ των γυναικών είναι συγκριτικά υψηλότερη στους νομούς που χωροθετούνται στο βόρειο-βορειοδυτικό τμήμα της χώρας, καταλήγουν οι ερευνητριες στο Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.